

Nevenka Bezić Božanić
Split

PRIOLOG POZNAVANJU POVALJSKIH PREZIMENA

UDK 800.87.801.313

Rukopis primljen za tisak 07. VI. 1996.

Čakavska rič, Split, 1996, 1-2

Izvorni znanstveni članak

Original scientific paper

Recenzenti: Joško Božanić i Ivan Mimica

U radu je obrađeno *Stanje duša Povlja* iz polovice 19. stoljeća, vrijedan izvor za proučavanje prezimena tog naselja na otoku Braču. Stare matične knjige nisu sačuvane, pa je taj popis značajan prilog poznavanju povaljskog življa.

Bračko naselje Povlja svilo se na sjevernoj strani otoka oko nekad značajne benediktinske opatije,¹ a iznad sklopa nekoliko manjih uvala pod zajedničkim imenom Luke. Prvi poznati nepotpuni podatak o broju stanovnika je iz godine 1678., kad je prigodom vizitacije biskupa Jerolima Priulija župnik izjavio da u Poveljima žive *pedeset i dvije odrasle osobe od pričesti*. Potom se 1702. spominje *šezdeset osoba*, 1718. *osamdeset* i 1760. *oko sto i četrdeset*.²

U vrijeme Drugoga svjetskog rata matične knjige su propale i tek se sačuvalo nekoliko zabilješki poznatoga povjesnika don Ivana Ostojića. Povlja su posjedovala matične knjige od 1715. godine, a počeo ih je pisati bosančicom na hrvatskome jeziku svećenik Petar Pletikosić iz poljičkoga sela Ostrovice. Tako je zabilježeno da je 1715. godine umro Ivan Dragičević, sljedeće godine umrla je djevojka Mare Hrzić, i utopila se u moru Mare, udovica Frane (Vrane) Vrsalovića, 1717. godine umro je neki Litović, sljedeće godine Matij Ostojić i Mihoj Lučić, a ispovjednik mu je bio svećenik Marko Grguričić. Godine 1715. spominju se još prezimena

¹ Obljetnica povaljske listine i praga 1184-1984. Brački zbornik 15, Supetar, 1987.

² A. Jutronić: Vizitacije u Arhivu biskupske kurije u Hvaru. Starine JAZU, knj. 51, Zagreb, 1963. Vidi table.

Rogulić i Pavišić,³ a Andro Jutronić zabilježio je između 1723. i 1742. u Povljima sljedeća prezimena: Bezmalinović, Blasić, opat Bokanić, pop Matij Božić iz Zvečanja, opat Cvitanić, Damjanović, Didolić, Dragičević iz Donjeg Humca, Dudan, Gulić, Hrzić (Harsich), Ivardelić (?), Litović, Lučić, kapelan Martinović, pop Michaelis, Mošić, Niseteo, Ostojić, Pavišić, Petričević, Roguljić, Santić, Tomaseo, Viti Dilia (?), Vrsalović iz Selaca.⁴

U svim bračkim ispravama od XVI. do XVIII. stoljeća Povlja se ne spominju kao samostalno naselje, jer crkveno pripadahu najprije Gornjemu Humcu, a potom do godine 1854. Selcima.⁵ Povlja se jedino spominju u ispravama vezanima uz benediktinsku opatiju.⁶ Stoga su izgubljene matične knjige nenadoknativ gubitak za poznavanje povaljskog življa i niz drugih podataka vezanih uz život u tom naselju.

Iz zabilježaba don Ivana Ostojića, koje su jedini preostali izvor, saznajemo da su u Povljima u XVIII. stoljeću boravili svećenici: Petar Pletikosić iz Ostrovice, Matij Božić iz Zvečanja, Antun Tvrdeljić, Mate Vrsalović, Vicko Martinić iz Nerežišća, Juraj Mihaić, Ivan Petar Kevešić iz Nerežišća, Petar Vrsalović iz Gornjeg Humca, Mihovil Mišetić iz Splitske, Antun Reskušić iz Komiže, Juraj Ivan Peruzović iz Milne, Stjepan Kačić Franičić i kanonik Mato Vrsalović iz Povalja.

Primjerice, don Ivan Ostojić je zabilježio da je 1769. umro Mate Božić u dobi od oko 92 godine života, 1782. umrla je Ana, žena Pavla Božića, u dobi od oko 96 godina života, a godine 1799. utopila se Magdalena, žena Ivana Pavišića. Prve godine, 1715., zabilježena su tri krštenja, godine 1716. dva i 1718. jedno, ali imena na žalost nisu zapisana. Uz ove podatke zabilježene su i neke kupovine crkvenih predmeta, kao i neki podaci o opatiji.⁷

Rukopisne bilješke don Ivana Ostojića. Župski arhiv Povlja. Dalje RK. Zahvaljujem župniku don Teodoru Dorotiću, koji mi je omogućio uvid u taj rukopis kao i u Status animarum.

⁴ A. Jutronić: Naselja i porijeklo stanovništva na otoku Braču. Zbornik za narodni život i običaje JAZU, knj. 34, Zagreb, 1950, str. 200.

⁵ Šematizam hvarske biskupije. Hvar, 1976. (šapirografirano).

⁶ I. Ostojić: Benediktinska opatija u Povljima na otoku Braču. Split 1934. – Isti: Povlja. Povijesni prikaz. Split, 1968.

⁷ Don Ivan Ostojić prepisao je prve stranice matične knjige pisane bosančicom na hrvatskom jeziku:

Na 1717 a miseca jenvara

Ovo neke sa zna da kupiše ovi libar bratimi povalski (povalicci) na svojizi pinezi. A pri ovdi nije bilo u što se zapišuju kojise krste i vinčaju i priminuju sovoga svita.

... i ovi isti put kupiše bratimi planitu crlenu i vel za sakramenat bil od svile i lubrelu od postave pengane i veral a pri ovoga kupiše isti bratimi dva godišta istešori (ostensorij) i pišidu (piksida) brodac (ladica za tamjan?) i vinograd koji dohodi tolar dvanajest i ovo kupiše sve za kapelanije don petra pletikosića asadaje bratimi vala bogu živi dvadeset i četiri, ovo se samo piše da se zna na 1717.

Ovih nekoliko prepisanih rečenica iz izgubljene matične knjige otkrivaju nam djelovanje jedne bratovštine početkom 18. stoljeća u Povljima, koja je tada imala dvadeset i četiri bratima, a svojim prihodima brinuli su se o crkvenim potrebama. Hvala don Ivanu što nam je oteo iz zaborava ove vrijedne podatke. RK (bilj. 3).

U župnoj crkvi u Poveljima sačuvao se jedan Status animarum (Stanje duša) sastavljen negdje oko polovice XIX. stoljeća.⁸ Oštećen je i bez naslova, a po svemu sudeći nestala je i zadnja stranica. U njemu su popisane sljedeće obitelji: ANTONIJEVIĆ reč. Jurešić Ivan Franin; DANIJELOVIĆ Antun Markov; DOROTIĆ Mato Stjepanov; DRAGIČEVIĆ Jela ud. Petra rođ. Ostojić i Mato Ivanov reč. Peričić; GRAMATICOPOLO Vicko Antunov; GLAVINOVIĆ Franica ud. Ivana rođ. Pećina i Juraj Ivanov reč. Tugor; HRŽIĆ (Harsich) Petar Mihovilov i Mihovil Petrov reč. Bošnjak; JURETIĆ Paško Matin; LITOVIĆ Ana ud. Mate rođ. Novaković, Petronila ud. Antuna rođ. Ostojić reč. Rakovi, Šime Ivanov reč. Boko, Ivan Josipov reč. Tripo, Frano i Juraj Ivanovi reč. Fenkovi; MAYER Magdalena, kći Antunova; MONTAN Karlo Silvestrov; OSTOJIĆ Stjepan i Josip Petrovi, Katarina ud. Mate, Josip, Juraj i Petar Stjepanovi, Lovro, Mihovil i Stjepan Ivanovi, Blaž Lovre reč. Colić, Juraj Dujmov, Ivan Dujmov reč. Baškini, Magdalena ud. Mate rođ. Zečević reč. Baščanac, Josip Antunov reč. Janković, Magdalena ud. Ivana reč. Janković zvana Herovica, Magdalena ud. Vicka reč. Janković, te Ivan i Stjepan Matini reč. Knežić; PERIĆ Tomo Ilijin reč. Bandić; PIVČEVIĆ Katarina, kći Ivanova; RIBAROVIĆ Ivan Josipov; STANIČIĆ Margarita ud. Petrova rođ. Ostojić; ŠOLJAČIĆ Jakov Josipov; ŠTAMBUK Lukrica, kći Ivanova; TARAS Stjepan Ivanov; TOMAŠ Ivan Tadijin; VRŠALOVIĆ Franica ud. Josipova rođ. Litović, Mihovil Josip reč. Žopin, Ivan Matin, ud. Antica rođ. Antonijević, Blaž Ivanov reč. Blaževi, Mato Ivanov reč. Žanetini, Ivan Josipov reč. Kurini, Andrija Antunov reč. Andrini, Frano Vickov reč. Mićilo, Mato Vickov reč. Čokolo, Antun Vickov, Bartul Vickov reč. Barišini, Ivan Antunov, Antun Josipov, Vicko Ivanov reč. Viskovi, Marija ud. Antunova rođ. Glavinović reč. Martini, Ivan Markov reč. Markucovi, Ivan Franin, Petronila ud. Vickova rođ. Ostojić reč. Blažev, te Lukrica ud. Markova rođ. Ostojić; ZLATAR Antun Petrov, Josip Antunov reč. Jozini, Mato Petrov reč. Jelimi, Ivan Petrov reč. Mihatov, Jela ud. Josipova rođ. Hrzić reč. Ružini ili Kornelić, Magdalena ud. Matina rođ. Bezmalinović, Ivan Jakovljević reč. Vidovi, Jakov Matin reč. Jakovljevi, Petar Ivanov reč. Parlak, Mato Ivanov i Margarita ud. Mihovilova rođ. Vrsalović reč. Ranje.

Prema navedenim podacima u Poveljima su zabilježeni nadimci pojedinih obitelji: Antonijević reč. JUREŠIĆ; Glavinović reč. TUGOR; Hrzić reč. BOŠNJAN; Litović reč. BOKO, FENKOVI i TRIPO; Ostojić reč. BAŠČANAC, BAŠKIN, BLAŽEV, ČOLIĆ, HEROVIĆA, JANKOVIĆ, KNEŽIĆ i RAKOVI; Perić reč. BANDIĆ; Vrsalović reč. ANDRINI, BARIŠINI, BLAŽEVI, ČOKOLO, KURIN, MARKUCOVI, MIĆILO, RANJE, ZOPIN i ŽANETINI, Zlatar reč. JAKOVljevi, JELINI, JOZINI, KORNELIĆ RUŽINI, MARTINI, MIHATOV i VIDOVI.

⁸ Status animarum (Stanje duša) ima dvadeset i devet listova vel. 40 x 28 cm, nema naslovne stranice, a listovi su bili jako oštećeni i zadnji list je izgubljen. Odlično je obnovljena i ponovno ukoričena u Povijesnom arhivu u Splitu.

U Povlja se tijekom prve polovice 19. stoljeća udalo nekoliko djevojaka iz drugih otočnih naselja, a nekoliko je obitelji doselilo iz naselja i gradova s obale. Tako se iz BOLA udala Ana Novaković za Matu Litovića i nastanio se Jakov Šoljačić Josipov; iz DOLA udala se Marija Hrepić Ivanova za Vicka Ostojića reč. Knežića Ivanova; iz GORNJEG HUMCA udale su se Bona Vrsalović Carević za Vicka Ostojića reč. Blaževa i Margarita Vrsalović za Josipa Ostojića Petrova; iz NEREŽIŠĆA Marija Glasinović udala se za Antuna Vrsalovića, a iz NOVOGA SELA Antica Antonijević za Antuna Vrsalovića, Barbara Antonijević za Šimuna Litovića Ivanova, Justina Antonijević za Franu Litovića Ivanova, Katarina Antonijević Franina za Ivana Vrsalovića Markova, Margarita Antonijević za Josipa Zlatara Jakovljeva, Jerka Bezmalinović Ivanova za Petra Glavinovića Ivanova, Kornelija Bezmalinović za Matu Ostojića reč. Janković Vickova, Magdalena Bezmalinović za Matu Zlatara, Katarina Jašić Ivanova za Josipa Litovića Antunova i Jerka Vrsalović za Vicka Vrsalovića Ivanova, te se Antun Danijelović Markov oženio Anom Domjanić; iz POSTIRA udala se Marija Glavinić za Stjepana Ostojića Petrova i Jela Matulić Jerolima i Lucija Škorić za Petra Matina Ostojića, a u kući Petra Ostojića živi Postiranka Jelena Fromaschi. Iz SELCA udale su se Bona Didolić Vickova za Ivana Ostojića reč. Knežića Matina i Lukrica, kći majstora Ivana Štambuka, za Vicka Vrsalovića; iz SUMARTINA udala se Marija Borovac Antunova za Antuna Perića Tomina, Matija Gilić Križanović Antunova za Nikolu Vrsalovića Andrijina, Magdalena Križanović za Josipa Zlatara Antunova, Marta Mandić Antunova za Vicka Vrsalovića Franina, Kata Novaković za Petra Ostojića Stjepanova i Margarita Puratić Šimunova za Vicka Ostojića Josipova, a iz SUPE-TRA Franica Caljević za Ivana Antonijevića reč. Jurešina Franina i u Povljima je nastanjena Magdalena, kći Antuna Mayera i Franke Vrsalović.

Iz BASTA oženio se u Povlja Ivan Ribarević Josipov Margaritom Petričević; iz BAŠKE VODE oženio se Ivan Jurišić Ivanicom Mate Ostojića, a udale se Matija Akčić za Ivana Ostojića Dujmova i Ana Linčir za Ivana Vrsalovića, iz BRELA oženio se Ivan Tomaš Tadijin Franicom Tonšić Jurjevom; iz MAKAR-SKE udala se Matija Tome Malića za Vicka Vrsalovića Ivanova, iz PODGORE oženio se Paško Juretić Matin Margaritom Zlatar, iz ŽIVOGOŠĆA Tomo Perić Ilijin Andricom Matulović reč. Bandić, iz IMOTSKOGA udala se Magdalena Alfirović za Josipa Ostojića Stjepanova, iz OMIŠKE ROGOZNICE nastanjena je Antica Stjepana Mimice u kući Mate Dorotića Stjepanova, iz SPLITA oženio se Karlo Montan Silvestrov Katarinom Ostojić i udala se Magdalena Zečević za Matu Ostojića reč. Bašćanac, a u Povljima je u to vrijeme bio nastanjen i drvodjelac Vicko Gramaticopolo sa ženom Marijom rođ. Mornar Filipovom iz Kaštel Štafilija.

Stanje duša zacijelo je nadopunjavano kroz više godina, pa stoga nije moguće odrediti broj članova pojedinih obitelji. No iz tog popisa vidljivo je da se živilo u obiteljima s većim brojem članova, da je po nekoliko braće sa svojim obiteljima živjelo zajedno, a glava obitelji bio je otac ili majka udovica. Najstariji Povljanin u vrijeme popisa bio je Ivan Vrsalović Matin rođen godine 1769. i umro je 1849. godine. Stanje duša dopisivalo se do novorođene djece godine 1877.

Od zanimanja spominju se najviše težaci, a oni bogatiji zemljoposjednici imaju naziv posjednik (*posidente*). To su u Povljima: OSTOJIC Josip i Stjepan Petrovi,

Petar Matin,⁹ Petronila ud. Vicka reč. Blažev, te Ivan i Stjepan Matini reč. Knežić, DOROTIĆ Mato Stjepanov, LITOVIĆ Ana ud. Matina, VRSALOVIĆ Ivan Frantin, Vicko Ivanov i Marija ud. Antunova reč. Martini. Od obrtnika spominju se dva Splićanina, postolar Karlo Montan i drvodjelac Vicko Antunov Gramaticopolo. Nije zabilježeno ni ime svećenika koji je sastavio Stanje duša, a pretpostavljajući da je popis učinjen negdje oko prve polovice 19. stoljeća za to razdoblje u Povljima su obavljali svećeničku dužnost: Vicko Sažunić iz Vrboske (1821.-1848.), Ante Matulić (1848.-1851.) i Frano Gospodnetić (1851.-1854.) iz Dola, Jakov Matulić iz Postira (1854.-1868.), Mihovil Glasinović iz Nerežišća (1868.-1871.) i Frano Bonačić iz Milne (1871.-1883.).

Premda su Povlja u povijesti otoka Brača, a i mnogo šire, imala značajnu ulogu još od starokršćanskog doba, posebno prvih godina ovoga tisućljeća, oblikovala su se kao naselje kasnije, i to vjerojatno od stanovnika susjednih naselja, što se može ustanoviti prema istim prezimenima. Povlja kao samostalno naselje nisu čak zabilježena ni u popisima pri podjeli soli u 17. i 18. stoljeću, niti pri novačenju za bračku galiju, jer kako su crkveno pripadala do godine 1715. Gornjem Humcu, a potom Selcima, Povljani se vjerojatno vode u popisima tih naselja. Jedini dosad poznati podatak iz godine 1747. spominje u popisu novih stanovnika Petra Stanišića reč. Orese i dva maloljetnika s prezimenom Vidović, da su se naselili u Povlja. Međutim tih prezimena više nema u Povljima, niti su zabilježena u kasnijim ispravama.¹⁰

Prema službenom popisu Austro-Ugarske Monarhije u 19. stoljeću¹¹ u Povljima je bilo godine

1857.	– 364 osobe
1869.	– 473 osobe
1890.	– 741 osoba
1900.	– 969 osoba

Početak 20. stoljeća povaljski živalj se sve više raseljuje, kao što je slučaj s naseljima na svim otocima hrvatskog Jadrana. Povljani zabilježeni u ovom popisu izgradili su uglavnom današnje naselje. Skladan niz dvokatnih kuća uz izgrađenu obalu i jednokatne kuće sred vrtova otkrivaju da se tijekom 19. stoljeća na tom tlu živjelo u blagostanju, koje je omogućilo i oblikovanje današnjeg sela, kao i gradnju zvonika između 1858. i 1872. godine.

U tom ozračju u obitelji Petra, sina Mate Ostojića i žene mu Jelene Matulić, kćeri Jerolima i Lucije rođ. Škorić iz Postira, rodili su se: Antun (21. rujna 1859.), Mate (11. srpnja 1861.), Ivan Kazimir (3. ožujka 1863.) i Nikola Katarin (29. travnja 1869.).¹² Sva su četvorica intelektualci, koji su svojim djelom obilježili kulturna zbivanja druge polovice 19. i prve polovice ovoga našeg stoljeća. Objavili

⁹ Mato Petrov otac je petorice poznatih povaljskih intelektualaca i književnika.

¹⁰ J. Gospodnetić: Brač i njegovo pomorstvo (I). Supetar, 1994, str. 452.

¹¹ M. Korenčić: Naselja i stanovništvo SR Hrvatske 1857-1971. Zagreb 1979, str. 123.

¹² Budući da su matične knjige rođenih tek djelomično sačuvane i dosta oštećene, zabilježeni su točni datumi rođenja braće Ostojić zapisani u spomenutome popisu.

su više zbirke pjesama, književnih kritika i prijevoda s više stranih jezika. Posebno je značajan prilog najstarijega brata Antuna, koji je prikupljao riječi za veliki Akademijin Rječnik Hrvatskoga jezika i bio stalni suradnik Đure Daničića, a Mate je zadužio bračku usmenu književnost. Njegova zbirka narodnih pjesama nezaobilazan je prilog poznavanju hrvatske narodne književnosti i objavljivana je u raznim antologijama, a rukopis se čuva u Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti u Zagrebu. Značajan je udio braće Ostojić i u promicanju hrvatske misli, te buđenju narodne svijesti potkraj 19. stoljeća. Ostalo je iza njih nekoliko knjiga i raznih zapisa, ali njihovo djelo još uvijek nije našlo pravo mjesto u kontekstu povijesti hrvatske književnosti.¹³

Ovaj rijetko sačuvani Status animarum uz tek nekoliko matičnih knjiga iz kraja 19. stoljeća vrijedan je doprinos poznavanju povaljske antroponimije, ali i prilika u tom naselju izraslom na najznačajnijem lokalitetu za povijest srednjovjekovnog otoka Brača.

Nevenka Bezić-Božanić

SUPPLEMENT TO THE KNOWLEDGE OF THE SURNAMENES AT POVLJA

Summary

The supplement deals with the Status Animarum of the Povlja settlement on the island of Brač in the 19th century. This manuscript reveals a number of data on the Povlja inhabitants, once a very important ancient Croatian locality with a medieval Benedictine abbey. The settlement was developing during centuries but the matriculas disappeared in a great fire. This is why this manuscript together with some only partly preserved matriculas from the second half of the 19th c. is a valuable contribution to the knowledge of the Povlja anthroponomy and the conditions of living in that settlement.

¹³ N. Bezić-Božanić: Hrvatski sastanak u Selcima 1883. godine. *Mogućnosti*, br. 11/12, Split, 1993. str. 168–178.